

70-річчя академіка НАН України Л.М. ЛИТВИНЕНКА

7 травня виповнилося 70 років видатному вченому в галузі радіофізики і радіоастрономії академікові НАН України Леонідові Миколайовичу Литвиненку.

Л.М. Литвиненко народився в 1938 р. у місті Харкові в сім'ї службовця. У 1959 році він закінчив Харківський державний університет імені О.М. Горького за фахом «радіофізика та електроніка». Упродовж 1959–1966 рр. працював інженером, керівником групи, начальником лабораторії в Конструкторському бюро «Електроприлад» (м. Харків). У 1965 році без відриву від виробництва Леонід Миколайович закінчив аспірантуру і захистив кандидатську дисертацію. У 1966–1969 рр. працював у Харківському інституті радіоелектроніки на викладацькій роботі.

Уся подальша наукова і трудова діяльність Леоніда Миколайовича пов'язана з Національною академією наук України. Саме тут він розкрився як учений яскравого таланту, який органічно поєднує глибокі фундаментальні дослідження з розв'язанням актуальних і важливих прикладних проблем.

У 1969 році Л.М. Литвиненко був запрошений на посаду завідувача відділу обчислювальної математики Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР, а в 1973 році його призначено заступником директора з наукової роботи цього ж інституту. Осно-

вні наукові інтереси вченого були зосереджені в галузі теорії періодичних сповільнювальних систем, дифракційних решіток і хвилеводних неоднорідностей, теорії генераторів надвисоких частот, числових методів розв'язання задач електроніки НВЧ і радіофізики. Першокласні результати, одержані Леонідом Миколайовичем у цих наукових галузях, стали широковідомі світовій науковій спільноті і здобули високу оцінку фахівців. Він створив теорію дифракції і поширення електромагнітних хвиль у складних і багат шарових періодичних структурах, запропонував метод «послідовних уточнень» для розв'язання операторних рівнянь другого роду, до яких зводяться задачі радіофізики і електроніки. Л.М. Литвиненко розробив концепцію використання оператора відбиття напівнескінчених структур у теорії дифракції хвиль на багат шарових періодичних структурах, створив низку принципово нових квазіоптичних елементів і систем міліметрового та субміліметрового діапазонів. Виявлені й досліджені вченим ефекти, що виникають за дифракції електромагнітної хвилі на рухомих решітках, з успіхом використовують в оптичних модуляторах гетеродинного типу.

У 1972 році Л.М. Литвиненко захистив докторську дисертацію. У 1982 р. його обрано членом-кореспондентом, а в 1992 році —

академіком Національної академії наук України.

Значну частину своєї діяльності ювіляр приділяє науково-організаційній роботі. У 1980 році за його ініціативою та за активної підтримки академіка НАН України С.Я. Брауде було створено Відділення радіоастрономії Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР, а в 1985 р. — Радіоастрономічний інститут, який Л.М. Литвиненко очолює від дня заснування й дотепер.

Інститут проводить фундаментальні дослідження за напрямками: радіоастрономія Всесвіту, вивчення геокосмосу та Сонячної системи, фізичні принципи побудови радіотелескопів і радіотехнічних систем дистанційного зондування. Довкола кожного з напрямів Леонід Миколайович згуртував колективи високопрофесійних дослідників. У галузі низькочастотної радіоастрономії, теоретичної та космічної радіофізики в Інституті склалися всесвітньо відомі потужні наукові школи. Фундатором і визнаним лідером наукової школи з теоретичної радіофізики є Л.М. Литвиненко. Поряд із цим під його керівництвом і безпосередньою участю у Відділенні радіоастрономії ІРЕ АН УРСР проводили інтенсивне освоєння міліметрового і субміліметрового діапазонів радіохвиль, створювали новітні радіотехнічні системи різного призначення, а після організації Радіоастрономічного інституту розпочали перші в Україні радіоастрономічні дослідження в міліметровому діапазоні радіохвиль. За розроблення радіофізичних основ і створення радіоелектронних систем Леонід Миколайович був удостоєний Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1987 р.), а за цикл робіт «Нові напрями радіоастрономічних досліджень» — премії НАН України імені С.Я. Брауде (2007 р.).

Під керівництвом Л.М. Литвиненка науковці інституту активно сприяють інтеграції України в європейські і світові наукові

співтовариства, про що свідчать входження України, за ініціативою інституту, в Європейську наукову асоціацію EISCAT, плідна співпраця з Європейським центром космічних технологій та досліджень ESA — ESTEC і науково-дослідними інститутами й лабораторіями США, Великобританії, Франції, Австрії, Швеції, Індії, Німеччини, Норвегії, Китаю, Кореї, Туреччини, Пакистану тощо. Наукові здобутки вченого становлять визначний доробок, він автор близько 250 наукових праць, зокрема 6 монографій, має 12 авторських свідоцтв на винаходи, неодноразово виступав на міжнародних конференціях, входив до складу їхніх програмних та організаційних комітетів.

Велику увагу Леонід Миколайович приділяє вихованню наукової молоді, фахівців найвищої кваліфікації. Багато років він читає лекції на радіофізичному факультеті Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, під його керівництвом захищено більше як 20 докторських і кандидатських дисертацій. Л.М. Литвиненко — заслужений професор Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (2002 р.).

Масштабна сфера науково-організаційної діяльності ювіляра. Він член Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки, бюро Наукової ради з космічних досліджень НАН України, бюро Відділення фізики і астрономії НАН України, Міжнародного астрономічного союзу, Європейської астрономічної спілки, почесний член Міжнародної спілки інженерів з електротехніки і електроніки (IEEE), голова експертної ради ВАК у галузі астрономії, засновник і головний редактор журналу «Радіофізика і радіоастрономія», засновник Національного Українського радіосоюзу (URSI), був членом Головної ради ВАК України, головою Наукової ради НАН України з проблеми «Астрономія».

Самовіддана праця вченого, його видатні наукові досягнення здобули Л.М. Лит-

виненку заслужений авторитет і повагу. Він заслужений діяч науки і техніки України, почесний працівник космічної галузі України. Його нагороджено орден «Знак Пошани», за результатами загальнонаціональної програми «Людина року-2006» визнано лауреатом у номінації «Вчений року», за рішенням Міжнародно-

го астрономічного союзу у 2006 році малій планеті 2000NA25 присвоєно ім'я «Литвиненко».

Наукова громадськість, друзі, колеги та учні щиро вітають Леоніда Миколайовича з ювілеєм, бажають йому міцного здоров'я, щастя, нових звершень у всіх сферах діяльності.

70-річчя

академіка НАН УКРАЇНИ І.М. ВИШНЕВСЬКОГО

26 травня виповнилося 70 років видатному вченому, визнаному фахівцеві в галузі ядерної фізики і атомної енергетики академікові НАН України Іванові Миколайовичу Вишневському.

І.М. Вишневський народився в с. Табори Баранівського району Житомирської області в селянській родині. У 1960 році закінчив із відзнакою фізико-математичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Після закінчення інституту (в 1960–1966 рр.) працював учителем фізики в школах м. Хмельницького, асистентом кафедри фізики Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, старшим викладачем Хмельницького філіалу Українського поліграфічного інституту ім. І. Федорова, служив у війську.

У березні 1966 р. Іван Миколайович вступив до аспірантури Інституту фізики АН УРСР (м. Київ). Для подальшого навчання в березні 1967 р. він був відраджений у передовий ядерний центр — Інститут теоретичної і експериментальної фізики (Москва). Після його закінчення в 1969 р. І.М. Вишневський отримав направлення на роботу в Інститут фізики АН УРСР (м. Київ), де працював на посадах інженера, молодшого наукового співробітника.

У 1970 р. він перейшов на роботу в новостворений Інститут ядерних досліджень АН УРСР (ІЯД, м. Київ) і того ж року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. Працював на посадах старшого наукового співробітника, завідувача лабораторії, завідувача відділу. У 1978–1980 рр. І.М. Вишневського запросили для наукової роботи в один із провідних європейських фізичних центрів — Інститут ядерної фізики ім. Макса Планка (Гейдельберг, ФРН).

У 1982 році Іван Миколайович захистив докторську дисертацію, а влітку 1983 року його призначили виконувачем обов'язків директора Інституту ядерних досліджень АН УРСР. З березня 1984 р. і до сьогодні І.М. Вишневський — директор цієї авторитетної наукової установи. 1990 року його обрано членом-кореспондентом АН УРСР зі спеціальності «Експериментальна ядерна фізика». Тоді ж за цикл наукових праць «Збудження ядер при анігіляції позитронів» учений був удостоєний премії Президії АН УРСР ім. К.Д. Синельникова. У 1995 р. І.М. Вишневського обрано дійсним членом НАН України зі спеціальності «Атомна енергетика».